

Britští konzervativci nad propastí. Po pádu „premiérky chaosu“ se může vrátit i Bo-Jo

- CZ24 News | 22. října 2022

UK: Britská Konzervativní strana se topí v problémech, které ji ohrožují jako už dávno ne. Liz Trussová vydržela ve funkci premiérky pouhých 45 dní. Zlomila ji nepovedená daňová reforma a obecně nekompetentnost v ekonomických záležitostech, stejně jako totální absence leadershipu. Kdo nastoupí po ní? Podle londýnských analytiků není vyloučen ani návrat Borise Johnsona do Downing Street číslo deset.

Při hledání „viníků“ současného mizerného postavení toryů se nejčastěji uvádějí brexit a Boris Johnson. O brexitu je to pravda jenom zčásti, ve druhém to není pravda skoro vůbec.

Skutečnost je taková, že posledním skutečně „velkým“ toryovským obdobím v čele země byla osmdesátá léta minulého století, vláda legendární Margaret Thatcherové (1979–1990). Když na podzim 1990 euroskeptickou premiérku proevropští konzervativci v čele s Michaellem Heseltinem ve vnitrostranickém převratu svrhli, aby si následně zvolili do čela konsenzuálního Johna Majora, zvaného mimo jiné Mr. Soft Thatcher, začaly jim vážné těžkosti.

Major sice ještě „zázračně“, o vlasek, vyhrál volby v roce 1992, ale potom už to šlo se stranou, jež byla u moci od roku 1979, rychle od deseti k pěti a na začátku května 1997 dostala bezprecedentně „nařezáno“ od „nových labouristů“ (New Labour) Tonyho Blaira, který – společně s Gordonem Brownem – udržel socialisty u moci až do roku 2010, než zkolabovali i oni (mimo jiné i proto, že Brown nebyl ani zdaleka takový leader jako Blair).

Děsivé období

Konzervativci – protože o nich je tento text především – prožili na přelomu devadesátých let 20. a nultých let 21. století doslova děsivé období, kdy se v poměrně rychlém sledu střídali jejich šéfové (William Hague, Ian Duncan Smith a Michael Howard), kteří ale nedokázali zastavit propad popularity strany u veřejnosti, která v té době jasně preferovala Blairovy „nové labouristy“.

Konec Trussové pohledem britských deníků

Teprve zvolení Davida Camerona do čela konzervativců v roce 2005 a jeho nástup do úřadu premiéra v roce 2010 přinesly toryům zdánlivý klid a stabilitu. Ve skutečnosti ale nebylo nic vzdálenější pravdě. Cameron sice vyhrál parlamentní volby a stal se předsedou vlády, k většině v Dolní sněmovně mu ale musel pomoci, na britské poměry netradičně, koaliční partner – liberální demokraté Nicka Clegga. Ve snaze vyhnout se opakování tohoto scénáře pak Cameron před dalšími volbami v roce 2015 učinil neprozřetelný slib, aby sjednotil stranu včetně euroskeptiků: pokud vyhraje toto klání, vypíše referendum o setrvání Spojeného království v Evropské unii.

A jsme u toho. Právě tehdy vypustil „velký David“ z lahve pomyslného džina, jehož se od té doby toryům nepodařilo dostat zpět.

Už toto Cameronovo rozhodnutí bylo fatální, podobně jako to, že poté, co vyhrál dvě předchozí referenda (o zachování většinového volebního systému a o tom, že Skotsko zůstane součástí Spojeného království), zoufale podcenil to třetí, brexitové, a navíc umožnil, aby se proti němu v této otázce vymezil jeho spolužák ze studií, stranický parťák a rival zároveň – Boris Johnson.

Výsledek znáte. Charismatický „Boris“ nakonec brexitové referendum na jaře 2016 vyhrál, po slaboučké premiérce Therese Mayové (2016–2019) pro sebe „urval“ i premiérské křeslo, dotáhl brexit do konce, vyhrál drtivě parlamentní volby v prosinci 2019 (přičemž vyhnal z politiky labouristického levičáckého vůdce Jeremyho Corbyna, díky bohu za to) a zdálo se, že pro konzervativce nastává nová „zlatá éra“ s nezpochybnitelným, jakkoli poněkud kontroverzním šéfem v čele.

Pak ale přišel covid a s ním i Johnsonovy skandály, týkající se primárně nedodržování přísných protiepidemických opatření, které jeho vláda „ordinovala“ všem ostatním, aniž jich sama dbala. Právě tyhle prohřešky Johnsonovi (po „zradě“ několika vlastních lidí včetně tehdejšího ministra financí Rishiho Sunaka) zlomily vaz.

Trussová oznamuje rezignaci

A to už jsme v současnosti. Johnson sice z postu šéfa strany a premiéra odstoupil, právě jeho síla a vliv mezi konzervativci ale pomohly do křesla šéfky a premiérky někdejší liberální demokratce a kritičce monarchie, bývalé ministryni zahraničí [Liz Trussové](#). Její hlavní kvalifikací ovšem bylo, klidně si to přiznejme, že byla Johnsonovi na rozdíl od Sunaka [do poslední chvíle věrná](#).

V několika málo týdnech, jež následovaly, se bolestivě ukázalo, že Trussová je nejen naprosto neschopná v ekonomických záležitostech (její plán na snížení daní byl od počátku nerealistický, takže premiérku nezachránilo ani to, že rekordně rychle obětovala ministra financí Kwasiho Kwartenga), ale že navíc nedokáže sjednotit rozhádanou a roztříštěnou toryovskou stranu a že absolutně postrádá v úvodu zmíněnou schopnost vést ostatní, tedy onen fenomén zvaný leadership.

O tom, jak zoufale Trussově výše zmíněné schopnosti chyběly, svědčí nejlépe střeďeční interpelace v Dolní sněmovně, během nichž se z opozičních i z vládních lavic strhl takový povyk, jaký Westminster dlouho nezažil, a to je co říct. Trussová sice zpočátku deklarovala, že „bude bojovat“, přes noc si ale svoji pozici pečlivě zanalyzovala a po dohodě se sirem Grahamem Bradym, předsedou

tzv. Výboru 1922 (nejvlivnější klub sdružující konzervativní zákonodárce; 1922 Committee, oficiálně Conservative Private Member's Committee) nakonec ve čtvrtek funkci složila.

Toryové se ocitli znovu v bodě nula. Hledání šéfa začíná od začátku, a to v situaci, kdy v průzkumech veřejného mínění ztrácejí i na mdlé labouristy v čele s ještě mdlejším Keirem Starmerem více než třicet, ano třicet, procentních bodů. Sečteno: s tory je zle jako už dlouho ne. A kdo by je měl zachránit, není vůbec jasné.

Nástup poražených?

Teoreticky je možností celá řada. Jako první se nabízejí poražení z posledního volebního klání. Už zmíněný Rishi Sunak je, na rozdíl od Trussové, ve finančních a ekonomických záležitostech obecně kompetentní (proto také vyhrál parlamentní hlasování o budoucím šéfovi), má ovšem vážný problém, neboť to byl právě on, kdo fakticky „pohřbil“ Johnsona, což mu bývalý premiér a stále ještě z velké části „Johnsonova“ strana nemohou zapomenout.

Také blízkost „velkému byznysu“ (prostřednictvím podnikání jeho tchána) Sunakovi zrovna nepomáhá, nemluvě o tom, že se významným straníkům jeví až příliš odtržený od „normálních“ Britů, což by mohlo být v příštích parlamentních volbách (na které pochopitelně všichni myslí) na škodu.

Jako další se nabízí Penelope Mary „Penny“ Mordauntová, bývalá ministryně obrany, která hořce oplakala, když ji Trussová na poslední chvíli vyřadila z boje o post šéfky strany. Pokud by Mordauntová tehdy skončila v parlamentním hlasování druhá a nikoli třetí, pravděpodobně by v celostranické volbě Sunaka rovněž porazila a byla by dnes premiérkou.

Opomenout nelze ani Jeremyho Hunta, stávajícího ministra financí a bývalého ministra zahraničí (na tomto postu nahradil Johnsona, když jej vyhodila z vlády Theresa Mayová). Hunt se ale, vědom si předchozích nezdarů, už nechal slyšet, že do souboje nepůjde.

V kuloárech zaznívá také jméno Roberta „Bena“ Lobbana Wallace, který v roce 2019 převzal od Mordauntové ministerstvo obrany a je pokládán za nesmírně solidního politika, jenom bohužel nemá ono v dnešní době stále potřebnější „kouzlo“, šarm, onu přitažlivost pro voliče, kterou pro změnu ve vrchovaté míře disponuje bývalý premiér Johnson.

A jsme ve finále, jsme u posledního v tuto chvíli relevantního jména: Boris Johnson. Jak jsem už psal, jedná se o největší talent britské politiky od časů Winstona Churchilla, Margaret Thatcherové a Tonyho Blaira. Všichni ostatní byli ve srovnání s nimi, při vší úctě, druhá liga. Political Animal par excellence a neuvěřitelné charisma; měl jsem tu čest zažít ho „v přímém přenosu“ na vlastní oči a byl to fascinující zážitek. Muž, srovnávaný vzhledem ke svému politickému stylu a způsobům i kvůli své politice s Donaldem Trumpem, na rozdíl od něj ovšem absolvent Oxfordu a brilantní intelektuál, skvělý novinář a autor, politik, jenž vyhrál úplně všechny volby, do kterých šel (vlastní kandidatury do sněmovny, volby londýnského starosty, brexitové referendum, volby o post šéfa strany, parlamentní volby a komunální volby, prostě všechny). Současně ale také naprostý megaloman, muž s (i na poměry britských toryů) mimořádně zbytnělým egem, nespolehlivý, nesolidní, chronický lhář bez disciplíny... právě proto ostatně musel navzdory všem svým politickým triumfům z Downing Street číslo deset v létě odejít.

Comeback?

A jak to dopadne? S ohledem na to, jak je dnešní britská politika nevyzpytatelná, jsem už několikrát psal, že si Johnsonův návrat, jakkoli není pravděpodobný, umím představit. Toryové potřebují především silného lídra a tím „Boris“ bezpochyby je. Parlamentní volby navíc mohou být na Ostrovech až v prosinci 2024, in extremis dokonce v lednu 2025, což dává konzervativcům spoustu času na resuscitaci, pohodlná většina v House of Commons jim navíc umožňuje nepodlehnout tlaku a nenechat se vyprovokovat k předčasným volbám, které by nepochybně prohráli. Připočteme-li k tomu, že se v Johnsonův prospěch vyjádřil Jacob Rees Mogg, ikona“ pravého křídla Konzervativní strany a „Borisův“ spojenec, je možné, že se Johnson o bezprecedentní comeback opravdu pokusí. V tuto chvíli Bo-Jo favoritem volby docela jistě není (momentálně bych tipoval někoho z dvojice Sunak-Mordauntová), pokud se však v pondělí jeho jméno mezi uchazeči o post šéfa strany oficiálně objeví, tak bych si na něj vsadil.

Jak vidno, současná britská politika, to je nikdy nekončící uhrančivý příběh o boji o politický vliv, o moc (největší afrodiziakum na světě, jak se kdysi vyjádřil Henry Kissinger) a o všechno, co s tím souvisí. Až budou jednou historikové s časovým odstupem tato léta analyzovat a popisovat, bude to nesmírně zábavné a vzrušující čtení.

Dnes to tak „zábavné“ přirozeně není. Velká Británie si ekonomicky nevede příliš dobře (v rozpočtu citelně chybí tzv. brexitové peníze, což je důsledek odchodu země z Evropské unie), dobře si nestojí, ani pokud jde o energetické zdroje. Britové se proto bojí nadcházející zimy („hitem“ s typicky černým britským humorem je otázka mnoha z nich, zda budou „Heat or Eat“, tj. topit, či jíst) a vůbec budoucnosti, nemluvě o tom, že nedávno [ztratili pomyslnou kotvu](#), ke které se v nejtěžších časech mohli vždy upnout, královnu Alžbětu II., zatímco k jejímu nástupci Karlovi III. si takový vztah doposud nenašli, a nakonec ani neměli část nalézt.

AUTOR: Martin Kovář

[ZDROJ](#)